

Дуван Д. Браун

УМЕТНИЧКИ ПАВИЉОН НА КАЛЕМЕГДАНУ – БЕОГРАД

КОМЕМОРАТИВНА
ИЗЛОЖБА
СЛИКАРСКИХ РАДОВА

ДУШАНА ВЛАЈИЋА

1911—1945

ОД 17—31 ЈАНУАРА

1952

ОВУ ИЗЛОЖБУ ОРГАНИЗУЈЕ УДРУЖЕЊЕ ЛИКОВ-
НИХ УМЕТНИКА СРБИЈЕ УЗ ПОМОЋ САВЕТА ЗА
НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ — САВЕТА ЗА
ПРОСВЕТУ НАУКУ И КУЛТУРУ Н. Р. СРБИЈЕ И
—— САВЕЗА БОРАЦА Н. Р. СРБИЈЕ ——

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР:

МОМЧИЛО СТЕВАНОВИЋ

ПРЕДРАГ МИЛОСАВЉЕВИЋ

НИКОЛА ГРАОВАЦ

ЉУБИЦА СОКИЋ

СРЕТЕН ДОКИЋ

БОРА ГРУЈИЋ

СЛИКАРСТВО ДУШАНА ВЛАЈИЋА

Ицање, формирање, сазревање нових младих уметничких снага условљено је низом различитих фактора. Оно је час интензивно, у моментима када се стекну и међусобно изукрштају погодни услови, час је у опадању, када преовладају шеповољни, негативни фактори. Овај други случај нарочито је изразит у време рата. Борба човека за одржање голе егзистенције, интензивна потрошња свеколике људске живе енергије на уништење непријатеља, односно на одбрану, брига за решавање низа проблема који се, у вези са овим, стихијски намећу, спречавају сваки интензивнији стваралачкоуметнички замах, а самим тим и стварање и подизање нових уметничких снага.

Било би међутим сасвим погрешно сматрати да је тада једновремено потпуно умртвљен и сам процес уметничког доживљавања. Напротив. Привидна пасивност или слаба спољна активност видног уметничког рада крију иза себе често изванредно интензивну акумулацију и кондензацију нових креативних снага, крију доживљавања и преживљавања, привремено притајена и пригушена, али која ће се касније, под псвољним условима, развити, разбуктати, оваплотити у најсјајније уметничко стваралаштво.

Само у изузетним случајевима, под специјалним условима, може се десити да се и у тску рата, у време најбруталније борбе за живот, испоље и конкретизују у одређеном облику уметничке креације вишега степена, да се кроз њих назру и нови људи, нови таленти, кондензатори и акумулатори нове уметничке енергије.

Такав изузетни случај претстављао је у току прошлога рата и Душан Влајић.

Док су у Европи беснеле ратне страхоте, док су доле, у земљи, све позитивне енергије биле концентрисане на борбу против окупатора и њихових домаћих сарадника, огроман број људи у годинама најпогоднијим за стваралачки рад, чамео је или се немоћно вртео у ковитлац у бодљикавим вртачама заробљеничких и концентрационих логора у Не-

мачкој. „Велики Немачки Рајх“, који је у свом разбеснелом нацистичком империјализму загазио и на друге континенте, био се сав претворио у огроман концентрациони логор, у коме су вртели људи најразличитијих нација и боја. Милиони часова радне и борбене енергије дневно, умртвљени, ветрили су неповратно изгубљени. Но док су у логорима совјетских заробљеника црвеноармејци умирали од глади и изнурености на стотине дневно, док су у логорима западних народа, у којима су прилике биле нешто сношљивије, заробљеници у главном пасивно чекали на свршетак рата — у нашим заробљеничким логорима, као одраз Народноослободилачке борбе у земљи, заштрале су се до највећег степена супротности између напредних снага, обједињених у широк Народни фронт, под руководством партиске организације у логору и уско повезане дражиновско-недићевско-љотићевске пронемачке клике. У тој борби, која се развијала на плану свестраног формирања људи, — нарочито међу „неутралцима“ —, на формирању људи оспособљених да се одмах по повратку у земљу укључе у рад на њеној обнови и на изградњи социјализма, активирале су се до херсизма све позитивне стваралачке енергије.

У тој борби, на свој начин, на своме сектору, узео је виднога учешћа и Душан Влајић.

Већ при доласку у логор Влајић је са собом донео извесна, и ако још незрела, искуства младог талентованог сликара. Његов кратки рад у атељеу Јована Бјелића, његово прво излагање на Бјелићевој изложби, 1936 године, његов каснији предратни рад, показују човека који још тражи себе. Архитект по школовању, — дипломирао је на Техничком факултету Београдског универзитета 1934 године — он сликарству прилази са страшћу протканом разумом. На оно релативно малом броју радова, колико их је из тога периода сачувано, — већи број уништен је у његовом стану 1941 год., приликом бомбардовања Београда, — осећа се још увек извесно лутање, тражење израза коришћењем и туђих узора, — Бјелића, Шагала, Ван Гога. Његова палета која је у почетку била сасвим тамна (Пристаниште) почиње већ тада постепено да се просветљава (Основна школа у Жаркову). Пред сам рат, у својим најбољим годинама, — имао је тада тридесет година, — он је био у пуном замаху да нађе самога себе.

Под тешким, тмурним условима логорског живота, још у првој периоди планског изнуривања и исцрпљивања гладовањем, он се озбиљно разболео. Без довољно неге, без топле собе, вечито гладан, он је ипак пркосио болести. Зажарених, тамних, повучених очију, он је грозничаво радио.

Цртао је и цртао, сликао и сликао, Оно мало хартије и боје које је добијао преко Црвеног крста, никада му није било довољно, тако да су му бољи другови, они који су и сами као сликари добијали нешто материјала, уступали од свога.

Фиксирао је на хартији или платно све више шта је око себе видео.

Пре свега интересовао га је човек, човек у логору. И то не само његов спољни лик, већ на самом лицу одраз његовог унутарњег живота. Цртао је и сликао борце и страшљивце, гладнице и заробљеничке црноберзијанце, болеснике и оне за које се мислило да су здрави, бивше кицоше и будуће трудбенике, оне који су веровали и оне који су изгубили сваку наду, — сликао је и цртао њихов прави, свакидашњи, логорски лик. Серија његових портрета није значајна само по броју или по појединим снажнијим или упечатљивијим радовима. Она је на првом месту значајна по томе што претставља целински један синтетичан збир, интеграл људског логорског израза, збирку према којој би могла да се изврши читава психоанализа човека у бодљикавом кавезу.

Затим долази читав низ лакших скица датих оловком или бојом, логорских пејзажа, или сцена из логорског живота, пуних тешке заробљеничке атмосфере.

Најзад ту је и његов последњи циклус „Страдања“, — низ композиција, од којих је сачувано само неколико, — инспирисаних не само породичном трагедијом, — родитељи су му погинули приликом бомбардовања Београда, 1941 год., — не ни једино тежином логорског живота, колико општом трагиком која је тих година лебдела над милионима у свету

И поред активне везе са НОП-ом, гладовање, општа изнуреност и болест нису му оставиле снаге да и кроз своје уметничко стварање ведрије и са оптимизмом гледа у будућност. С друге стране, међутим, у дискусијама о уметности, вођеним међу људима који су се интересовали и бавили ликовном проблематиком, он је увек заузимао правилан, позитиван став човека који своју основну покретачку инспирацију црпи из самога живота. Такав став он је уосталом доказао и својим уметничким стваралаштвом. Његови лаки цртежи и акварели, звонки, чисти тонови његове палете, снажан колорит, одговарају у потпуности унутарњој садржини његових радова, којима не само што не смета, већ их те још како и допуњује извесно, никада претерано, деформисање облика.

Штета заиста што његови радови ни издалека нису сви сачувани. Поред оних предратних, који су уништени у његовом стану 1941 год. изгорео их је читав низ и у логорском магацину, приликом бомбардовања 1944, као и два пакета

цртежа и уљаних слика на београдској железничкој станици, 1944. Тек заједно са њима, његова и онако не мала заоставштина, пружила би шуну слику широке креативне снаге коју смо са њим изгубили.

Тек што се вратио из логора, потпуно исцрпљен последњим тешкоћама кроз које је прошао, болест га је савладала. Умро је свестан да је све што је дотле дао, само увод у оно што је тек требало да створи, у новој, свестрано ослобођеној Отаџбини. Његовом смрћу наша ликовна уметност изгубила је једног од оних уметника — прегалаца, који су кадри да пред собом својим стваралаштвом крче нове путеве. Нестало га је прерано. Није се угасио само као жртва, — пао је као борац.

Бурђе Бошковић

КАТАЛОГ

1935 — 1941

1. Пристаниште	уље
2. Девојчица	"
3. Из Жаркова I	"
4. На пијаци	"
5. Школа	"
6. Из Жаркова II	"
7. Школа у Жаркову	"
8. Воћњак у Жаркову	"
9. Трке	"
10. Железничка станица	"
11. Аутопортре	"
12. Двориште	темпера
13. Баба Милица I	цртеж пером
Из Жаркова	"
14. Баба Милица II	оловка
15. Баба Милица III	цртеж пером
Кола	туш
16. Улица	цртеж угљеном и уљаном бојом
17. Скица са трна	цртеж четком

18.	Аутопортрет	уље
19.	"	"
20.	"	"
21.	"	"
22.	"	"
23.	"	"
24.	"	"
25.	"	"
26.	"	"
27.	"	пастел
28.	"	"
29.	"	темпера
30.	"	акварел
31.	"	"
32.	"	"
33.	"	"
34.	"	"
35.	"	"
36.	"	цртеж оловком
37.	"	"
38.	"	"
39.	"	"
40.	"	"
41.	"	"
42.	"	"
43.	"	"
44.	"	"
45.	"	"
46.	"	"
47.	"	"
48.	"	"
49.	"	"
50.	"	"
51.	"	"
52.	"	"
53.	"	"

54.	Аутопортрет	цртеж оловком
55.	"	"
56.	"	"
57.	"	"
58.	"	цртеж угљеном
59.	"	"
60.	"	"
61.	"	"
62.	"	"
63.	"	"
64.	"	цртеж пером
65.	"	мастило
66.	"	"
67.	"	цртеж кредом
68.	Портрет старца с белом брадом	уље
69.	„Бог истине“	"
70.	Портрет човека са седом брадом	"
71.	Портрет Ристића	"
72.	Портрет учитеља Лукића	"
73.	Барака са зеленим дрветом	"
74.	Сликарски прибор у логору	"
75.	Затворен прозор у логору	"
76.	Поглед кроз бодљикаве жице	"
77.	Поглед на дрвену бакару	"
78.	Тамно плава барака	"
79.	Портрет риђег човека	"
80.	Глава болесника	"
81.	Портрет Бранка Крајиновића	"
82.	Портрет Пете Стефановића	"
83.	Портрет са шиљастом капом	"
84.	Сликарев брат	"
85.	Портрет са црном брадом	"
86.	Портрет лекара	"
87.	Сликар при раду	"
88.	„Срески начелник“	"
89.	Портрет младог човека	"
90.	Портрет проф. Платона Димића	"
91.	Поглед кроз прозор	"

92. Портрет младића (Јапанац)	уље
93. Портрет Пере Стефановића	"
94. Портрет с плавим береом	"
95. Портрет Воје Јовановића	"
96. Портрет старца с наочарима	"
97. Портрет Бранка Русића	"
98. Глава старца	"
99. Портрет професора Мишића	"
100. Портрет човека с плавим очима	"
101. Портрет Пере Стефановића	"
102. Портрет старца	"
103. Портрет Животе Живановића	"
104. Портрет Бранка Крајиновића	"
105. Портрет професора Мишића	"
106. Скица за композицију „Таоци“	"
107. Глава старца	пастел
108. „Бане“	"
109. Скица за композицију „Група у тамници“	"
110. Скица за композицију „Сусрет“	"
111. Портрет	"
112. Портрет младића с плавом брадом	"
113. Логорска амбуланта	темпера
114. Отворен прозор	"
115. Поглед кроз прозор	"
116. Мртва природа са војничком спремом	"
117. Глава младића	"
118. Скица за композицију „Мучење“	"
119. Портрет Бранка Крајиновића	акварел
120. Портрет младића са плавим очима I	"
121. Портрет Воје Јовановића	"
122. Портрет младића са плавим очима II	"
123. Портрет Јовише Петковића	"
124. Глава	"
125. Поглед на црвену бараку	"
126. Хармоникаш	"
127. Седећа фигура	"
128. Скица за композицију „Бобмардовање“	"
129. Заробљеник у црвеној кошуљи	"

130. Младић са рукама у цеповима	акварел
131. Скица за композицију	"
132. Портрет заробљеника са зеленим капутом	"
133. Портрет младог човека	"
134. Портрет Моме Стевановића	"
135. Дугачка барака	"
136. Портрет Вукадиновића	"
137. Две тамно љубичасте бараке	"
138. Портрет Ђосића	"
139. Портрет Предрага Стефановића	"
140. Скица за композицију	"
141. Портрет младог човека	"
142. Портрет Драгог Влајића	"
143. Бараке	"
144. Портрет Пере Стефановића	цртеж оловком
145. Платон Димић	"
146. Непознати заробљеник	"
147. Глава старца	црна креда
148. Фигура	цртеж оловком
149. Заробљеник у шињелу	"
150. Учитељ Лукић	"
151. Учитељ Лукић	"
152. Професор Мишић	"
153. Професор Мишић	"
154. Заробљеник у шајкачи	"
155. Старац	"
156. Портрет непознатог	"
157. Воја Јовановић	"
158. Чика Воја	"
159. Старац са наочарима	"
160. Човек са скрштеним рукама	"
161. Вајар Божа Обрадовић	"
162. Портрет непознатог	"
163. Заробљеник	"
164. Портрет непознатог	"
165. Заробљеник	"
166. Пера	"
167. Чика Воја	црна креда

168. Воја Јовановић	цртеж оловком
169. Ђурђе Бошковић	"
170. Заробљеник с капом	"
171. Професор Мишић	"
172. Професор Мишић	"
173. Пушач	"
174. Чика Столе	"
175. Скица за композицију	"
176. Болесник	"
177. Мушки акт	"
178. Ђорђе Лазаревић	"
179. а) Ђефо	"
б) Болесник	"
180. а) Глава заробљеника	цртеж угљеном
б) Из амбуланте	цртеж оловком
181. Професор Платон Димић	"
182. Портрет непознатог заробљеника	"
183. Даниловић	"
184. Професор Мишић	црна креда
185. а) Глава	цртеж оловком
б) Из амбуланте	"
186. а) Портрет младог маринца	браон креда
б) Александар Јовановић	"
187. а) Влајко Николић	цртеж оловком
б) Студија	"
188. а) Глава	цртеж пером
б) Глава	"
189. а) Глава	цртеж оловком
б) Вукадиновић	"
190. а) Сликарев брат	"
б) Глава	"
191. а) Вукадиновић	"
б) Вукадиновић	"
192. а) Цртеж I	цртеж пером
б) Цртеж II	"
193. а) Ђосић	цртеж оловком
б) Глава	"
194. а) Читање	"

б) Пок. Васковић	цртеж оловком
195. а) Гитариста	"
б) Чика Столе и сликарев брат	"
196. Студија	црна креда
197. Сунчање	цртеж оловком
198. Професор Мишић	"
199. Хармоникаш Радојица	цртеж угљеном
200. Фигура	цртеж оловком
201. Хармоникаш	"
202. Портрет старца	"
203. Чика Воја	"
204. Скица	"
205. Фигура	"
206. а) Глава	"
б) Студија	"
207. а) Скица	"
б) Робље	"
208. а) Портрет непознатог	"
б) Глава	"
209. а) Гитариста	"
б) За столом	"
210. Платон Димић	"
211. Фигура	креда
212. а) Чика Столе	цртеж оловком
б) Одмор	"
213. а) Глава	"
б) Поглед у вис	"
214. а) Чика Столе	"
б) Скица	"
в) Цртеж	"
215. а) Архитекта Партоњић	"
б) Поглед у вис	"
216. а) Глава	"
б) Влајко Николић	"
217. а) Гитариста	"
б) Русић	"
218. а) Илија Недељковић	"
б) Болесник	цртеж пером

219. а) Станислав Винавер	цртеж оловком
б) Пок. Здравко Васковић	"
220. а) Станислав Винавер	"
б) Одмор	"
221. а) Студија	"
б) Бараке	"
222. а) Свирач	"
б) Пок. Здравко Васковић	"
223. а) Глава са седом брадом	"
б) Професор Мишић	"
224. а) Глава	"
б) Читач	"
225. а) Одмор	"
б) Цртеж	"
226. Миленко Милић	"
227. Спавање	црна креда
228. Из купатила	"
229. Константин Чешурновски	цртеж оловком
230. Вукашин Русић	"
231. Никола Булатовић	браон креда
232. Фигура	црна креда
233. Скица	"
234. В. Русић	црвена и бела креда
235. Седећа фигура	туш пером
236. Скица	цртеж оловком
237. Глава	"
238. Седећа фигура	"
239. Степа Обрадовић	браон креда
240. Глава	цртеж оловком
241. Глава	"
242. Вукашин Русић	браон креда
243. Спавање	цртеж оловком
244. Портрет непознатог	"
245. Глава	"
246. Глава	плава креда
247. Скица	цртеж оловком
248. Глава	"
249. Портрет непознатог	"

250. Бранко Крајиновић	цртеж угљеном
251. Глава	цртеж оловком
252. Глава	"
253. Одмор	"
254. Чика Воја	"
255. Професор Мишић	"
256. Драгољуб Гошић	"
257. Бранко Крајиновић	"
258. Глава болесника	"
259. Глава	"
260. Платон Димић	"
261. Глава	"
262. Глава	"
263. Скица „Сусрет“	браон креда
264. Глава	црна креда
265. Глава	плава креда
266. Глава	цртеж оловком
267. Глава	"
268. Мома Стевановић	"
269. Скице	"
270. Бараке	"
271. Хармоникаш	"
272. Скица	"
273. Две главе	"
274. Фигура са огрнутим шињелом	цртеж угљеном
275. Радојица	цртеж оловком
276. Глава	"
277. Јовиша Петковић	"
278. Чика Столе	"
279. Фигура	"
280. Глава	"
281. Божа	црвена креда
282. Пера	креда
283. Скица	црна креда
284. Глава	цртеж оловком
285. Фигура	"
286. Болничар	"
287. Платон Димић	"

288. Фигура	цртеж оловком
289. Фигура	"
290. Пера	"
291. Глава	"
292. Сегединац	"
293. Скица	цртеж мастилом
294. а) Одмор	цртеж оловком
б) Бараке	"
295. Ћосић	"
296. а) Вукадиновић	"
б) Глава	"
297. Одмор	"
298. а) Болесник	"
б) Сећање	"
299. Скица за композицију „Мучење“	"
300. Лежећа фигура	црна креда

РЕПРОДУКЦИЈЕ

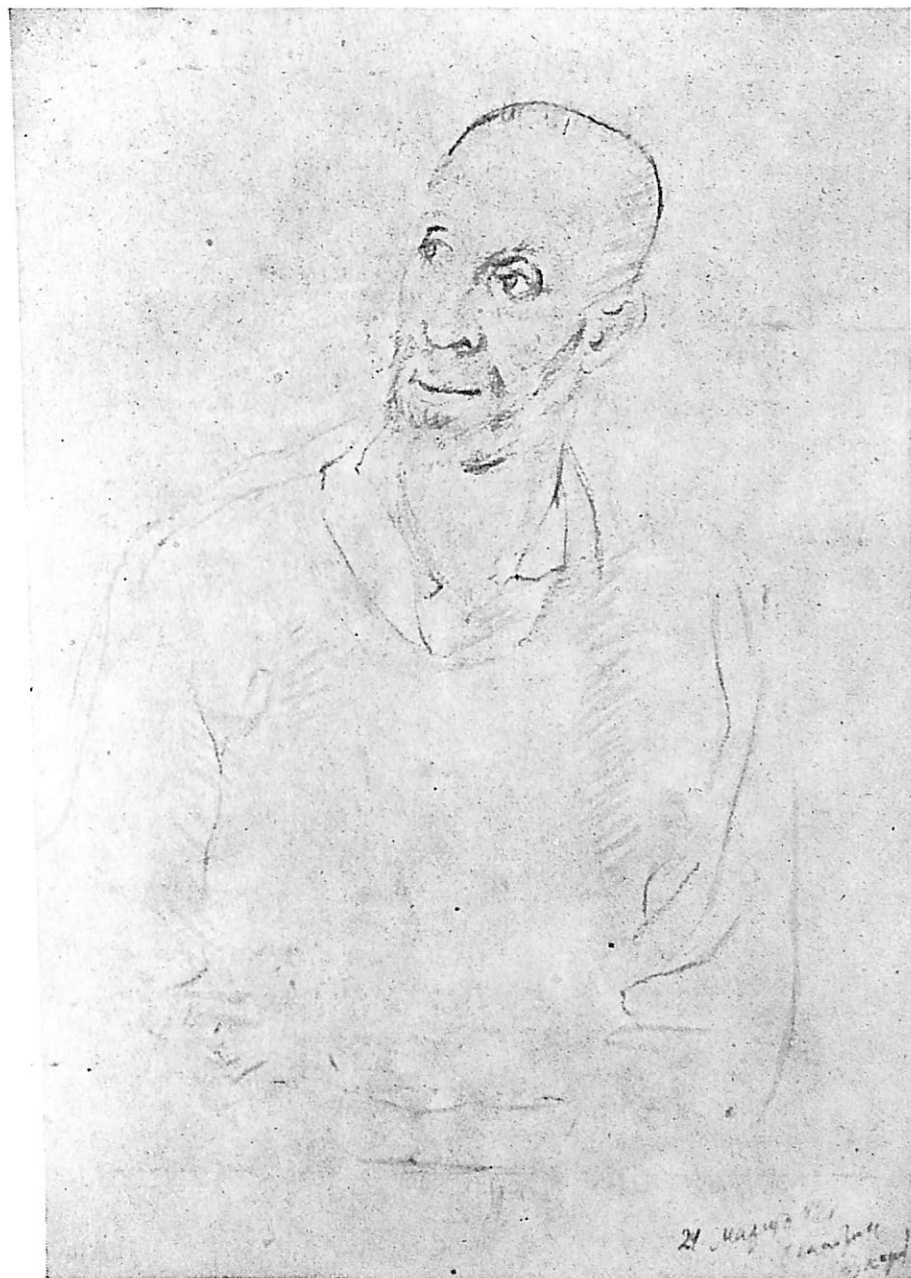
АУТОПОРТРЕТ
(уништен 1941 — уље)

КРАЈИНОВИЋ

БОЛЕСНИК

БОЛЕСНИК

ЈОВИША ПЕТКОВИЋ

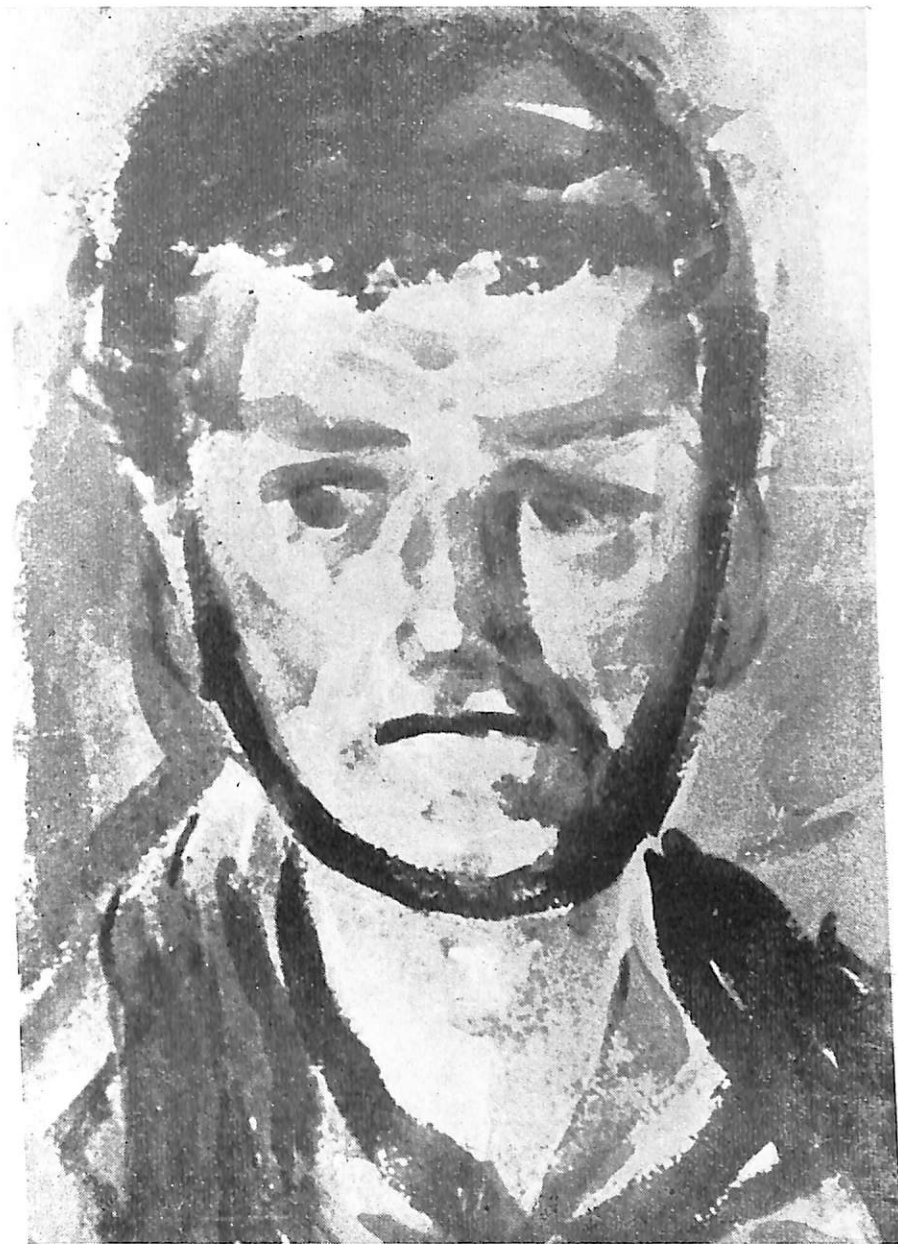
ΑΥΤΟΠΟΡΤΡΕΤ

ΑΥΤΟΠΟΡΤΡΕΤ

ПОРТРЕТ МЛАДИЋА СА ПЛАВИМ ОЧИМА

БОСИЪ

ΑΥΤΟΠΟΡΤΡΕΤ

Г Л А В А

ИЗЛОЖЕНЕ РАДОВЕ ПОЗАЈМИ-
ЛИ — БР. 1 АРХ. ДРАГАН ГУДО-
ВИЋ, БР. 6, 8 ВАСА ПЕТРОВИЋ,
БР. 5 ЈОЦА НОВАКОВИЋ, БР. 9
МИОДРАГ ПЕТРОВИЋ, БР. 17 МИ-
ЛИЦА ВЛАЈИЋ, БР. 4, 12, 15 НИ-
КОЛА ГРАОВАЦ, БР. 7 ДИРЕКЦИ-
ЈА РЕЧНЕ ПЛОВИДБЕ, ОСТАЛИ
РАДОВИ СВОЈИНА ДРАГОГ ВЛА-
ЛИЋА — РЕДАКЦИЈА И ОПРЕМА
КАТАЛОГА ОРГАНИЗАЦИОНИ
ОДБОР УЗ САРАДЊУ СОВРЕ БА-
РАЧКОВИЋА — ФОТОГРАФИЈЕ
ЗДРАВКО МИХАЈЛОВИЋ — ЦИН-
КОГРАФИЈА ТАСИЋ — ШТАМ-
ПARIЈА П. Т. Т. — БЕОГРАД

